

суду і правоохоронних органів», у статті 2 визначено поняття «Правоохоронні органи», до яких віднесено органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Якщо ж все ж таки прокуратура відповідно статті 1311 Конституції України є частиною системи правосуддя, і не є правоохоронним органом. Тоді, доречно вести мову про іншу архітектуру побудови системи суб'єктів, у сфері боротьби з організованою злочинністю та про створення навчального закладу зі спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації суддів та прокурорів – Академії правосуддя, що відповідатиме сучасній практиці Європейської спільноти.

**Крамаренко Юрій Миколайович**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ СПРОМОЖНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ  
ПРОТИДІЯТИ ПРОЯВАМ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Сучасна організована злочинність набуває трансформаційних змін, перетворюючись в систему, що зрослася з іншими соціальними системами й органами державної влади. Такі процеси спостерігаються в усіх країнах з різницею в масштабах та ступеню впливу на соціальні та державні процеси. Зусилля урядів і міжурядових правоохоронних організацій всього світу спрямовані на протидію найбільш небезпечним формам злочинних проявів – тероризму й організованій злочинності. На думку фахівців сьогодні ці дві форми організованих соціальних утворень, що переслідують протиправну мету, проявляють тенденції до зближення, співпрацюють або ж перетворюються одна в одну [1].

Для більшого розуміння цих процесів та визначення можливості впливу на них, необхідним є надання характеристики їх основним елементам та факторам впливу. По-перше, організованій злочинності, її суті, тенденціям та цілям, що вона переслідує, по-друге, суб'єктам правоохоронної діяльності, їх можливостям та обмеженням, і, по-третє, соціальним, державним та міжнародним процесам, що відбуваються та будуть відбуватись у найближчому майбутньому. Тобто для успішної протидії організованій злочинності, необхідним є розуміння поточного стану та прогнозування майбутніх дій «ключових гравців» та соціальних перетворень.

Спираючись на науково-практичні розробки щодо організованої злочинності можна констатувати, що її основою метою є захоплення контролю над прибутковими сферами та легалізація прибутків від своєї діяльності. Серед основних засобів переважають тиск, підкуп, дезінформація та провокація. Способами досягнення мети злочинної діяльності є «мережування», маскування, дестабілізація та компрометація правоохоронних органів, органів влади та громадянських інститутів [2, с. 722-724]. Для цього в структурі злочинних організацій створюються групи прикриття та забезпечення - посадові особи органів влади та правоохоронної системи, консультанти, громадянські активісти, «лідери думок» тощо. Так, за даними Європолу серцевину злочинної мережі складають управлінські рівні та «польові ділки», що оточені фахівцями, які забезпечують діяльність, при цьому майже 60% злочинних груп вдаються до корупції, а понад 80% злочинних мереж використовують легальні бізнес-структури [3]. За твердженням фахівців майбутні тенденції організованої злочинності будуть формуватися під впливом глобальних змін в таких областях, як демографія, міграція, урбанізація, конфлікти та економіка [4].

Незважаючи на достатню розвиненість, слід вказати, що злочинне середовище як соціальна система має слабкі місця – залежність від ресурсів (фінансів та кадрів), наявність внутрішніх конфліктів та суперництва, страху викриття та підозрілості один до одного її учасників тощо. Також можна припустити, що сьогодні організована злочинність із «насильницько-корисної» спрямованості перетворюється в «бізнес на державі та суспільстві», при цьому застосування насилля набуває різних форм - від інформаційного до фізичного. А звідси цілком допустимим є те, що боротьба з «ворами в законі», це показник зміни старої «злочинної еліти» на нову, яка зрослася з державним управлінням та бізнесом. В цьому контексті доречним буде пригадати слова Ч. Беккарія, який вказував на те, що «більш зухвалі злочини, менш небезпечні для держави, ніж ті, в яких проявляється нищість людської натури» [5, с.215].

Цьому явищу протистоїть правоохоронна система кожної країни та міжнародні правоохоронні організації. Сьогодні суб'єкти боротьби із злочинністю мають досить широкий арсенал технічних засобів, значний досвід та технології, що дозволяють виявляти, фіксувати та нейтралізувати злочинні прояви. На думку фахівців протидія транснаціональній злочинності буде ефективною в разі зосередження основної уваги на таких напрямках як укріплення міжнародного співробітництва, застосування спеціальних методів розслідування, захисті свідків та стимулюванні до співробітництва, адміністративній взаємодії та співробітництві з приватним сектором, а також поверненні активів [4]. Зміни до законодавства та реформування правоохоронних органів в Україні призвели до того, що з 25.11.2021 року в Україні фактично відсутні державні органи, спеціально створені для боротьби з організованою злочинністю. Натомість, згідно Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», є низка правоохоронних органів, «які беруть участь у боротьбі з організованою

злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій», серед яких, наприклад, відсутнє Державне бюро розслідувань. З аналізу окремих судових рішень та статистичних даних вбачається досить низька судова перспектива справ, що тісно пов'язані із окремими проявами організованої злочинності. Так, наприклад у кримінальних провадженнях за ст.206-2 КК України за останні п'ять років складання обвинувального акту наявно менш ніж у 10 % серед зареєстрованих кримінальних правопорушень [6]. Непоодинокими є виправдувальні вироки у справах, пов'язаних із обігом наркотичних засобів через визнання доказів отриманих негласним шляхом недопустимими. Також досить часто трапляються випадки протистояння та суперництва окремих правоохоронних органів між собою, або ж тиск на них з боку громадськості чи політиків. Отже, правоохоронні органи обмежені в своїй діяльності не тільки законами та кордонами, а й відносинами, що склалися, та громадською думкою, в т.ч. упередженою.

У соціальних, державних та міждержавних процесах ключовими є невизначеність та настороженість у відношенні один до одного. У переважній частині населення спостерігається втрата довіри до державних та правоохоронних органів, відчуття страху та невизначеності перед майбутнім. Як вказував М.Наїм через «революцію множинності, мобільності та ментальності» керувати соціальними та державними процесами стає все складніше [7]. Окремі дослідження щодо України вказують на розпад суспільних цінностей та толерантне ставлення до дій в «обхід закону» [8, с.119]. Соціальні показники вказують на низьку зайнятість населення, відсутність попиту на інтелектуальну працю, що відбувається на тлі військового протистояння та конфліктів. Крім того, якість законів, що приймаються в частині чіткості та передбачуваності, створюють процедурні складності в роботі правоохоронних органів. Отже, зовнішнє середовище є більш сприятливим для організованої злочинності, ніж для правоохоронних органів.

З огляду зовнішніх умов та особливостей існування організованої злочинності як соціального явища, слід зазначити, що правоохоронні органи не зможуть та й, фактично, не зобов'язані подолати це явище. Функція правоохоронних органів полягає у вчасному виявленні таких проявів, забезпеченні притягнення винних до відповідальності, а також відшкодування завданих збитків. Вказана роль є лише частиною протидії цьому явищу. Основні ж заходи щодо профілактики та недопущення злочинних проявів залежать від політичної волі органів державної влади та самого суспільства, яке є джерелом кадрів та носієм відношення до правомірної чи неправомірної поведінки. Для виконання своїх функцій правоохоронними органами необхідним є пошук вразливих місць супротивника як у загальному розумінні, так і в кожному окремому випадку оперативної розробки чи кримінального провадження. Одним зі слабких місць для організованої злочинності є ресурси, які вже давно є об'єктом моніторингу та впливу з боку правоохоронних органів. Ще одним вразливим місцем є суб'єкти, що забезпечують існування злочинної системи і допомагають в розробці злочинні схем, впливі на громадськість тощо.

Саме розробка таких осіб може надати переваги в прогнозуванні та плануванні відповідних заходів. Схиляння їх до співпраці з правоохоронними органами дозволить наносити «точкові удари» по самій структурі та внутрішнім зв'язкам злочинних організацій. Досягнення результативності в розробці таких осіб можливо за умови налагодження оперативної взаємодії між існуючими правоохоронними органами. Ще одним засобом можуть бути міжвідомчі оперативні штаби або групи із супроводження такої діяльності. Їх функції полягатимуть в обробці даних, аналізі результатів, ідентифікації перешкод та пошуку шляхів їх оперативного вирішення, прогнозуванні та розробці практичних рекомендацій. Немаловажним є також здійснення контррозвідувальної діяльності, спрямованої на виявлення в системі правоохоронних органів осіб, які співпрацюють із злочинним середовищем.

### Список використаних джерел:

1. Council of Europe. URL: [https://search.coe.int/cm/pages/result\\_details.aspx?objectid=0900001680a19655](https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a19655)
2. Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник / Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. – М.: 2007. – 832с.
3. European Union serious and organised crime threat assessment. Report Serious Organised Crime (SOCTA/OCTA). URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>
4. Белая книга о транснациональной организованной преступности. URL: <https://rm.coe.int/-/168070ab45>
5. Чезаре Беккариа. О преступлениях и наказаниях: пер. с итал. — К.: Ин Юре, 2014. — 240 с.
6. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. Статистика. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>
7. Мойзес Наим. Конец власти. От залов заседаний до полей сражений, от церкви до государства. Почему управлять сегодня нужно иначе. – 2016. – 512 с.
8. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії: національна доповідь: підручник / ред. кол.: С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Ю.Ж. Шайгородський та ін. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАНУ України. Київ: НАН України, 2016.- 284 с. URL: [http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Cuivilizacijnyuy\\_vubir\\_Ukrainu.pdf](http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Cuivilizacijnyuy_vubir_Ukrainu.pdf)